

Tarih: 04.07.2005

Bilgi Raporu

Sayı : 2005 – 41 / 08
Konu : Basel - I ve Basel - II

Hazırlayan: Mustafa ATİKER

BASEL - I ve BASEL - II

1. BASEL- I' İN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

1970'li yılların ilk yarısında sabit kur sisteminin terk edilmesi ve 1974 yılında yaşanan petrol krizi sonucunda, uluslar arası döviz ve bankacılık piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratan sorunlara ortak bir çözüm bulmak amacıyla, 1974 yılı sonunda İsviçre'nin Basel kentinde bulunan ve 17 Mayıs 1930'da, Avrupa Merkez Bankalarının bankası olarak faaliyette bulunmak ve uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla kurulmuş olan Uluslar arası Ödemeler Bankası (BIS) nezdinde "Bankacılık Düzenleme ve Denetim uygulaması Komitesi" adında bir komite oluşturulmuştur.

Komiteye üye ülkeler, hem kendi merkez bankaları hem de bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu olan kurumlar tarafından temsil edilmektedir.

Temel olarak, BIS, uluslararası bankalar, yerel bankalar ve yerel otoritelerle çalışarak, onların da görüş ve önerileri doğrultusunda, bankacılık sektörü için ortak standartların belirlenmesi, uygulanması ve test edilmesini amaçlamaktadır.

Basel Komitesi resmi olarak kanun ve kurallar koyma yetkisine sahip olmamakla birlikte, bankacılık sektörü düzenlemeleri ile ilgili tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açabilmektedir.

Düzenlemeleri tavsiye niteliği taşımaktadır, ancak düzenlemelerine uymayan ülkelerin bankacılık sistemleri, uluslararası platformda dışlanmakta, risk primleri de olumsuz yönde etkilenmektedir.

1970 ve 1974 yıllarında yaşanan küresel ekonomik krizler ve ardından bir çok ülkede benimsenen liberal ekonomi politikaları nedeniyle, öncelikle sermaye piyasasının en önemli aktörü durumundaki bankaların yapısını daha güçlü hale getirebilmek amacıyla 1988 yılında Basel Bankacılık Denetim Komitesi Tarafından Basel-I uzlaşısı yayınlanmıştır. Bu uzlaşısı ile, uluslar arası alanda faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile tuttıkları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Basel I, bir bankanın batması halinde mevduat sahiplerinin karşılaşılabileceği maliyetleri en aza indirmek için asgari olarak tutulması gereken sermaye üzerinde odaklanmıştır.

Basel Bankacılık Denetim Komitesi'nin üyesi G-10 ülkeleri tarafından hazırlanan BASEL I, hali hazırda 100'den fazla ülkede, ulusal bankalar da dahil olmak üzere uygulanmaktadır.

1.1 Basel - I

Basel I, yani Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı, uluslar arası faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile ellerinde tuttıkları sermaye arasında bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Buna uygun olarak da Basel I' de Cook Rasyosu diye bilinen bir sermaye yeterliliği tanımı yapılmıştır.

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Gayri Nakdi Krediler}} = \%8$$

Sermaye yeterlilik rasyosunun payında geçen özkaynak bankaların tuttıkları muhasebesel sermaye miktarından daha farklı tanımlanmıştır. Bu rasyoda tanımlanan özkaynak şu şekilde hesaplanabilir;

1. Ana Sermaye (ödenmiş sermaye + dağıtılmamış kârlar)
2. Katkı Sermaye (karşılıklar + rezervler + fonlar)
3. Üçüncü Kuşak Sermaye (Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)
4. Sermayeden İndirilen Değerler (aktifleştirilmiş giderler + mali iştirakler)

Özkaynaklar kalemi ilk üç kalemin toplamından dördüncü kalem düşülerek bulunur.

Risk ağırlıklı varlıklar ve Gayri nakdi krediler tutarı ise tüm bilanço içi ve bilanço dışı varlıkların 4 ana gruba ayrıldıktan sonra risk ağırlıklarıyla çarpılıp toplanması sonucu elde edilir.

Varlıkların Risk ağırlıkları ve risk grupları aşağıdaki tablodaki gibidir.

BASEL I (COOK RASYOSU)	
VARLIKLAR	RİSK AĞIRLIĞI
ANA SERMAYE	% 0
KATKI SERMAYE	% 20
ÜÇÜNCÜ KUŞAK SERMAYE	% 50
SERMAYEDEN İNDİRİLEN DEĞERLER	%100

1988 yılında kabul edilen Basel I standartlarını Türkiye de bu tarihte imzalamış ve kabul etmiştir. Ancak Türkiye bu standardı kademeli bir geçiş süreci ile uygulamaya koymuştur. Türkiye sermaye yeterlilik rasyosu olarak;

- 1989 yılında %5'i,
1990 yılında %6'yı,
1991 yılında %7'yi,
1998 yılında %8'i
uygulamıştır.

1.2 Basel- I Neden Yeterli Olmadı Ve Basel - I'e Geçiliyor ?

Basel I standardı; yalnızca uluslar arası faaliyet gösteren bankalar için geliştirilmiş iken tüm ülkeler ve bankalar tarafından kabul edilmiş olmasına ve çok geniş bir uygulama alanı bulmuş olmasına rağmen kabul edildiği tarihten itibaren eleştirilmeye başlanmıştır.

Uygulanmasıyla birlikte bazı sorunlar baş göstermiştir. Bu sorunlar genel olarak şu şekilde sıralanabilir;

- BASEL I'de, bankanın maruz kaldığı kredi riski, bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk sınıflarına ayrılması ve her sınıfa karşılık gelen risk ağırlıkları olan %0, %20, % 50 ve %100 katsayılarıyla çarpılması suretiyle hesaplanmaktadır.

- Sadece dört farklı risk ağırlığı kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı düşük olan BASEL I, farklı faaliyet alanları olan bütün bankalara aynı şekilde uygulandığından “herkese tek beden elbise” şekilde eleştirel bir şekilde tanımlanmaktadır.
- BASEL I’de “OECD klüp kuralı” şeklinde tanımlanmış olan uygulamadan dolayı OECD’ye üye ülkelerin hükümetlerine yüzde sıfır, aynı üye ülkelerin bankalarına ise borçlanmaları halinde %20 risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşın OECD üyesi olmayan ülkeler için %100 risk öngörülmüştür.

Bu düzenlemenin zayıf yanları olarak değerlendirilmiştir.

1980’li yıllarda en önemli bankacılık riski olarak görülen kredi riski, Basel I standartlarını temelini oluşturmuştur.

Ancak takip eden yıllarda;

- Finansal piyasalardaki faiz oranları,
- Döviz kurlarındaki dalgalanmalar,

çok sayıda ABD finans kuruluşunun iflasını gündeme getirmiştir.

1996 yılından itibaren Amerika’da SYR(Sermaye Yeterliliği Rasyosu)’ nin paydasına faiz oranı ve döviz kurlarına dayalı risklerin beraberce tanımlandığı piyasa riski içinde gerekli sermaye miktarı ilave edilmeye başlanmıştır.

Türkiye’de de yüksek döviz kurları ve faiz oranları dalgalanmalarına dayalı 2000 yılı krizi sonrası, BDDK bankacılık sermaye yeterliliği oranı hesaplanmasına piyasa riskinin de dahil edilmesini 2001 yılı sonundan itibaren zorunlu hale getirmiştir.

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}} = \%8$$

Basel I ile tanımlanan bankaların maruz kaldığı kredi riski ve piyasa riskini ölçmede kullanılan mevcut yöntemlerin;

- Bankacılık risklerini gerçekçi bir şekilde ölçmede yetersiz kalması,
- Finansal piyasalardaki fiyat dalgalanmalarını yeterince dikkate alamaması,
- Bankaların portföy oluşturma davranışlarındaki farklılıkları gözetememesi gibi

nedenlerle, söz konusu standardın yeniden ele alınarak kapsamının genişletilmesi ve daha hassas risk ölçüm ve yönetim metodlarına yer verebilecek şekilde yapılanmasına giderek bir zorunluluk halini almıştır.

2. BASEL II

Uygulanan sermaye yeterliliği uzlaşısının (Basel I'in) eksikliklerini gidermek ve bankaların risk ölçümlerinin daha sağlıklı olmasını sağlamak amacıyla Basel Komite 1999 yılında yeni sermaye standardı belirlenmesini sağlamak amacıyla formal bir tartışma ortamı yaratmış ve bunu internet üzerinden kullanıcılarına sunmuştur. Bu taslak gelen öneri ve teklifler doğrultusunda ilerleyen birkaç önemli revizyona tabi tutulmuştur. Basel II standartları 26 Haziran 2004 tarihinde internet üzerinden yayınlanmıştır.

Basel II standartlarına göre hesaplanması gereken Sermaye Yeterlilik Rasyosu(SYR) aşağıdaki gibidir.

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu(SYR)} = \frac{\text{Özkaynaklar}}{\text{KR} + \text{PR} + \text{OR}}$$

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu (SYR)} = \text{Özkaynakalar} / \text{KR} + \text{PR} + \text{OR}$$

Yukarıdaki Formulde;

- KR : Kredi Riski
PR : Piyasa Riski
OR : Operasyonel Risk

anlamına gelmektedir.

- **Kredi Riski:** Bankaların kısa ve orta vadede verdikleri kredilerin ya hiç ödenmemesi yada zamanında ödenmemesi sonucunda bankanın uğrayacağı zararı ifade eder.

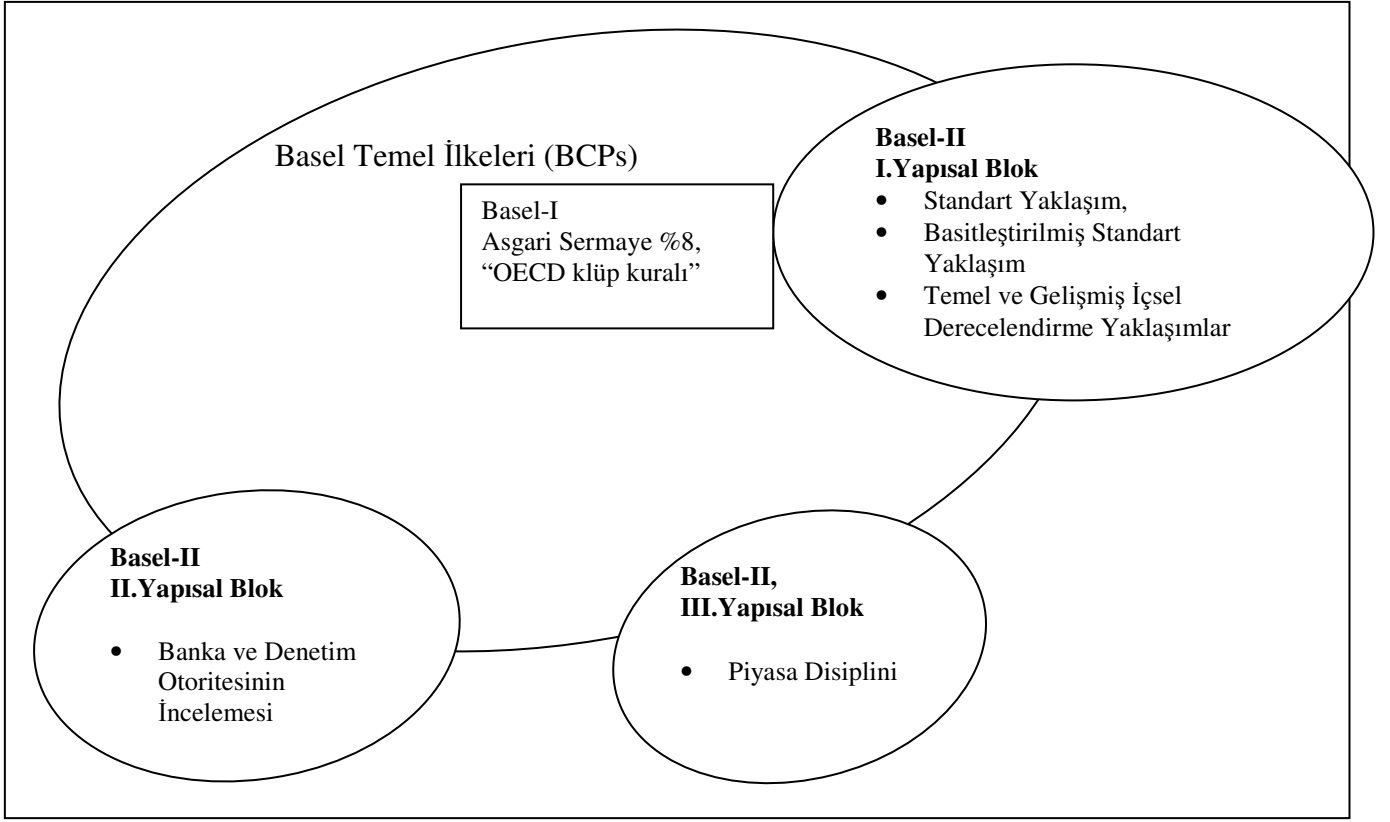
- **Piyasa Riski:** Finansal piyasaların faiz oranları ve döviz kurlarında değişimler sonucunda bankalarda meydana gelen değişimler sonucunda bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riski olarak tanımlanmaktadır.

- **Operasyonel Risk:** Bir bankanın işlemeyen yada uygun olmayan iç süreçler, insanlar ve sistemler yada dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskine operasyonel risk denir.

BCBS(Basel Bankacılık Denetim Komitesi) geliştirilmiş bir sermaye yeterlilik çerçevesi olan Basel-II'ye geçiş amacına "risk yönetimine daha fazla önem vermek ve bankaların risk değerlendirme kapasitelerinde devam eden gelişmeleri cesaretlendirmek" olarak belirtmektedir. Dolayısıyla Komite özellikle uluslar arası faaliyet gösteren bankaların Basel-I de öngörülenden daha karmaşık risk değerlendirme kapasiteleri olduğu gerçeğinden hareketle, ileri düzey yöntemlerde yaşanan gelişmelerin önünü açmak ve cesaretlendirmek arzusundadır.

2.1 Basel-I, Mimarisi Üç Yapısal Bloğun Üzerine Kurulu Bir Düzenleme Standardıdır.

Tablo-1 Basel Temel İlkeleri, Basel-I ve Basel-II İlişkisi

I. Yapısal Blok, nicel (sayısal) değerlendirme yapılmasına ve riske daha duyarlı sagari sermaye şartlarının ortaya konulmasına ilişkindir.

II. Yapısal Blok, niteleyici değerlendirmenin yer aldığı “güçlendirilmiş” denetim otoritesinin incelemesi sürecidir.

III. Yapısal Blok, kamuya artan oranda açıklama yapma yoluyla piyasa disiplinin sağlanmasına ilişkin bölümdür.

I. Yapısal Blok

Birinci yapısal blok bankanın risklere karşı elinde bulundurması gereken asgari sermaye tutarına ilişkin bölümdür. Basel-I’deki %8’lik oranın korunduğu bu bölümde, kredi riskinin ölçümüne ilişkin yeni yöntemler önerilmiş ve Basel-I’de açıkça kapsanmayan “operasyonel risk” bölümü yer almıştır.

Bu yapısal blokta yer alan;piyasa riskinin hesaplanmasında Basel-I’e göre önemli bir değişiklik olmamıştır. Yani;

- Standart Yaklaşım ve
- Riske maruz değer yaklaşımı korunmuştur.

Bu yapısal Bloкта Kredi riskinin hesaplanması için basit, orta, gelişmiş düzeyde olmak üzere farklı yaklaşımlar seçenek olarak sunulmaktadır. Bunlar

- Standart yaklaşım,
- Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım,
- İleri Düzey içsel Derecelendirme yaklaşımı'dır.

Basel-II ile yeni eklenen "Operasyonel Risk Hesaplaması" ise;

- Temel Gösterge Yaklaşımı,
- Standart Yaklaşım,
- Alternatif Standart Yaklaşım

veya

- İleri Ölçüm Yaklaşımları

ile yapılabilecektir.

2.1.1.1 Standart Yaklaşım ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

Basel-II'deki Standart Yaklaşım'ın Basel-I'e göre getirdiği en önemli yenilik, *ilgili risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız derecelendirme kuruluşları (Standart&Poors, Moody's ve Fitch gibi.) tarafından ülke, bankalar ve şirketlere verilen derecelendirme notlarının kullanılmasıdır.*

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımında ise risk ağırlıklarının belirlenmesinde *ihracat kredi kuruluşları tarafından notlar* kullanılmaktadır.

Örneğin, piyasa riskinin hesaplanmasında kamu menkul kıymetleri mevcut mevzuat gereği %0 risk ağırlığına tabii iken, Basel-II çerçevesinde kullanılan yöntemle söz konusu menkul kıymeti ihraç eden ülkeye (ECA veya ECAI) tarafından verilen derecelendirme notuna göre farklı risk ağırlıkları kullanılmaktadır.

Basel-II'de kredi riskinin hesaplanmasında OECD "klüp kuralı" terk edilmektedir

Bu çerçevede, Standart Yaklaşım ile kredi riskinin hesaplanmasında, alacakların tabi olacağı tabi olacağı risk ağırlığı borçlunun ECAI(Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları) tarafından almış olduğu derecelendirme notuna göre saptanmaktadır.

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımında ise kredi riski hesaplamasında borçlunun ECA(İhracat Kredi Kuruluşları) notu kullanılmaktadır.

Yine Basel-II'ye özgü bir durum olan husus, bazı konularda ulusal tercih seçeneğinin ve değişik opsiyonların kullanılmasının ülke otoritelerinin kararına bırakılmasıdır. Bu bağlamda ulusal otoriteler, kendi ülke hazinelerine ilişkin, kaynağı ve kendisi ulusal para cinsinden olan riskler daha düşük bir risk ağırlığı uygulayabilmektedir.

Standart yaklaşımda yüksek risk sınıfına giren takipteki alacaklar ve diğer bazı varlıklara derecelendirme notlarından bağımsız standart risk ağırlıkları verilmiştir.

Hangi derecelendirme şirketinin notlarının kullanılacağı hususu ulusal otoritenin tercihine bırakılmıştır.

Tablo 2 : Standart Yaklaşımında Kullanılan Risk Ağırlıkları							
VARLIKLAR	Opsiyonlar	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B- 'nin Altı	Derecesi Olmayan
Hazine ve Merkez Bankalarına verilen Krediler	ECAI Notuna Göre	%0	%20	%50	%100	%150	%100
Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarına (PSE) Verilen Krediler	Hazine Benzeri	%0	%20	%50	%100	%150	%100
	Opsiyon 1	%20	%50	%100	%100	%150	%100
	Opsiyon 2	%20	%50	%50	%100	%150	%20
Bankalara Verilen Krediler	Opsiyon 1	%20	%50	%100	%50	%150	%100
	Opsiyon 2	%20	%50	%50	%50	%150	%50
	Opsiyon 2 Kısa Veda	%20	%20	%20	%50	%150	%20
VARLIKLAR		AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B- 'nin Altı	Derecesi Olmayan
Şirketlere Verilen Krediler		%20	%50	%50	%100	%150	%100
VARLIKLAR					Risk Ağırlıkları		
Parekende Krediler					%75		
İkamet Amaçlı Gayri Menkul Krediler					%35		
Takipteki Alacaklar					Belli koşullara göre %50, %100 veya %150		

2.1.1.2 Operasyonel Risk

Operasyonel Risk kavramı bankaların risk profilinin daha iyi yansıtılabilmesi amacıyla sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde yeni eklenmiş bir bileşendir. Operasyonel riskin hesaplanmasında Temel Gösterge Yaklaşımı, standart yaklaşım ve alternatif standart yaklaşım kullanılabilir.

Temel gösterge yaklaşımına göre sermaye yükümlülüğü son üç yılın ortalama brüt gelirinin %15'ine eşittir.

Standart yaklaşıma göre ise üç yıllık ortalama brüt gelir sekiz ayrı faaliyet kolu olarak ayrıştırılmakta ve faaliyet kollarına ilişkin brüt gelir %12, %15 ve %18 oranındaki katsayılarla çarpılarak toplam sermaye yükümlülüğü bulunmaktadır.

Alternatif standart yaklaşımda ise perakende ve kurumsal bankacılıkta brüt gelir yerine bu faaliyet kollarındaki alacakların %3,5'i kullanılmakta, diğer faaliyet kolları için ise yine brüt gelir kavramı benimsenerek standart yaklaşımdaki hesaplama yapılmaktadır.

2.1.2 İçsel Derecelendirme Yaklaşımları

İçsel derecelendirme yaklaşımları bankalara, kendi derecelendirme modellerini kullanma imkanı tanımaktadır.

Böylece bankalar temerrüt olasılıklarını belirlemeleri mümkün olmakta ve bankalar önemli bir manevra kabiliyetine sahip olabilmektedirler.

Buna karşın;

Resmi otorite bankaların içsel derecelendirme yöntemlerini gözden geçirmek ve uygulanabilirliğine onay vermek durumundadır.

Bu nedenle ulusal otoritelere büyük bir sorumluluk düşmektedir.

İçsel Derecelendirme Yaklaşımları;

- Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
- İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Bankalar düzenleyici kurumun onayıyla pozisyonlarının gerektirdiği sermaye tutarını kendi içsel risk tahmin modellerini kullanarak hesaplayabilirler.

Bu modeli kullanmak isteyen bankanın, derecelendirme ve risk tahmin modellerinin anlamlı sonuçlar verdiğini resmi otoriteye kanıtlaması gerekmektedir.

Ayrıca bankanın belirlediği bu dereceler yıllık olarak gözden geçirilmelidir.

Önemli borçlular hakkındaki bilgiler geçmişe yönelik olarak uygun şekilde saklanmalıdır.

Bu yaklaşımların uygulanabilmesi için öncelikle varlıklarını sınıflandırılması gerekmektedir.

Bu nedenle, içsel derecelendirme yaklaşımlarında kredi veren banka öncelikle varlıklarını;

- **Şirket(Kurumsal)**
 - Proje Finansmanı
 - Yatırım Finansmanı
 - Emtia Finansmanı
 - Gelir Getiren Gayrimenkul Finansmanı
 - Ticari Gayrimenkul Finansmanı
- **Ülke / Hazine**
 - Hükümetler
 - Merkez Bankaları
 - Bazı Kamu Kurumları

- Çok Taraflı Kalkınma Bankaları
- IMF
- BIS(Uluslar arası Ödemeler Bankası)
- Avrupa Merkez Bankası
- Avrupa Topluluğu

bu tanımda yer almaktadır.

- **Banka**
 - Bankalarla beraber aracı kurumlarda aynı şekilde değerlendirilir.
- **Perakende**
 - Bireysel Müşteriler
 - İpotekli Konut Finansman Kredileri
 - Küçük İşletmeler
- **Hisse Senedi**

İçsel derecelendirme yaklaşımlarında esas olan tutarlılıktır. Yaklaşımın esas itibariyle tüm riskli aktiflere ve tüm iş alanlarına uygulanması gerekmektedir. Ancak veri kısıtlamaları nedeniyle bankanın aynı anda tüm varlık sınıfları için içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmaması halinde Basel-II' de düzenleyici otoritenin izniyle IRB'nin aşamalı olarak uygulanması olanaklı kılınmıştır.

Temel IRB'de;

- Banka portföyünde bulundurduğu kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığını kendisi tahmin etmektedir.
- Diğer risk bileşenleri ulusal gözetim otoritesi tarafından veri olarak sunulmaktadır.

İleri düzey IRB'de;

- Banka kredi müşterileri için temerrüde düşme olasılığının yanı sıra,
- Temerrüt halinde kayıp
- Temerrüt anındaki risk tutarı
- Vadeyi

kendisine ait içsel verilere dayanarak tahmin etmektedir.

Böylece elde edilecek parametreler Basel-II uzlaşısı tarafından verilen "risk ağırlıklı fonksiyonlarına" uygulanmasıyla sermaye yeterliliği belirlenmektedir.

İçsel derecelendirme yaklaşımlarında banka tarafından tahmin edilen parametrelerin sermaye yeterliliğinin hesaplanılmasında kullanılması mevcut düzenlemelerden ciddi şekilde uzaklaşılması anlamına gelmekte ve dolayısıyla denetim otoritesi açısından kapsamlı bir inceleme yapılması gerekmektedir.

Çünkü parametrelerin doğru tahmin edilip edilmemesi sermaye yeterliliğinin doğruluğunu etkilemektedir.

Parametrelerin bir bankada gerçeği yansıtması, bir diğerinde ise olduğundan daha düşük tahmin edilmesi halinde bankalar arasında sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde farklılıklar oluşabilecek bu nedenle sektörde rekabet bozucu etkiler gündeme gelebilecektir.

Bu nedenle, içsel derecelendirme yöntemlerinde, düzenleyici otoritenin bankaların tahmin ettiği parametreleri çok iyi tahmin etmesi gerekmektedir.

2.1 II. Yapısal Blok

II.Yapısal Blok, bankaların risk yönetimi yaklaşımının denetim otoritesi tarafından incelenme sürecidir. Bu blokta bankaya ve denetçi otoriteye özel görevler yüklenmektedir.

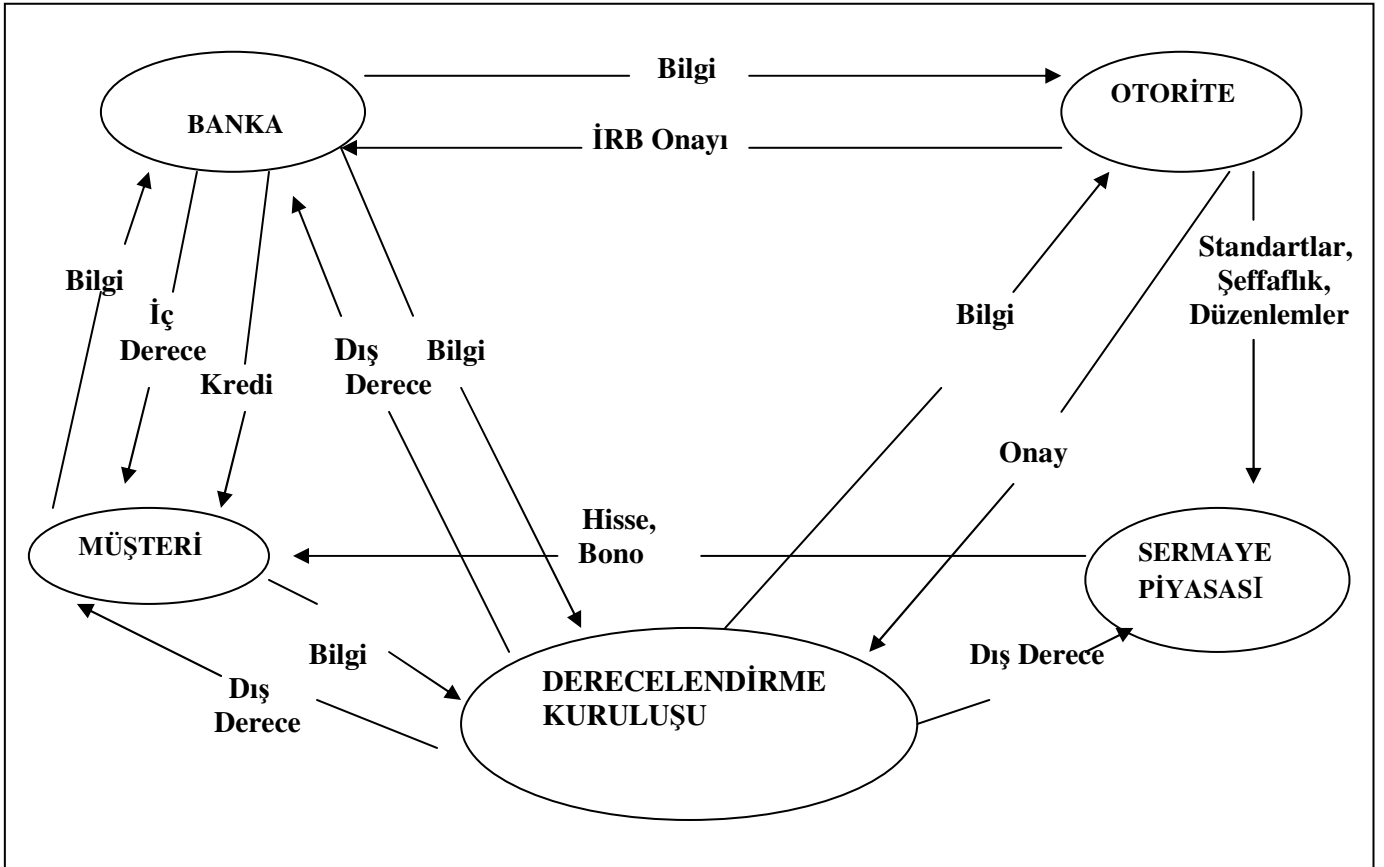
Basel Komitesi I.Yapısal Blok ile II.Yapısal Blok'un uyum içinde olması için **dört ana ilke** belirlemiştir. Bu ilkeler;

- Bankalar risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliklerini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdırlar. Bu süreç dahilinde banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme süreci olmalıdır.
- Denetleyici otoritenin, bankaların içsel sermaye yeterlilik değerlendirmeleri ve stratejilerinin yanında sermaye rasyolarına olan uyumlarının gözden geçirilmesi suretiyle bir değerlendirme yapmasıdır..
- Resmi otoritenin, asgari sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olduğunu düşündüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde sermaye tutulmasını talep edebileceği hususu üçüncü ilke olarak belirlenmiştir.
- Son ilke ise, banka sermayesinin belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için bankanın kendi risk karakteristiğine uygun tedbirlerin resmi otorite tarafından önceden alınmasının sağlanmasına ilişkindir.

2.3 III.Yapısal Blok

III. Yapısal Blokta ana hedef piyasa disiplinin sağlanmasıdır. Bankaların sahip oldukları sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma gerekliliğini ortaya koyan üçüncü blokta, bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi ve bu yolla şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir.

Tablo 3 Çalışma Sistemi

Denetim otoritesi temel olarak iki farklı veri kaynağına sahiptir. Otorite, yerinde denetim veya uzaktan izleme aracılığıyla toplanan verilere dayanarak bankanın standart yaklaşımlarını kontrol etmektedir.

Bunun yanı sıra denetim otoritesi, bankanın içsel derecelendirme yöntemlerini kullanmak istemesi halinde, ilgili bankanın kapasitesini değerlendirecek, içsel derecelendirme ve gelişmiş model yaklaşımlarına uygun olup olmadığına karar vermektedir.

Öte yandan, düzenleyici otorite bankalara ve müşterilere dış derecelendirme notu veren kuruluşlara kuruluş ve faaliyet izni vermektedir.

3. BASEL – II’NİN MUHTEMEL ETKİLERİ

3.1 Ekonominin Devresel (Konjonktürel) Hareketleri Üzerine Etkisi

Basel – II’de sermaye gereğinin belirlenmesi sürecinde kredi riskinin hesaplanmasında, borçluların risk ağırlıkları sahip oldukları kredi notuna bağlı olarak belirlenmektedir.

Gerek bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca verilen derecelendirme notlarının, gerekse bankanın içsel değerlendirmelerine göre verilen notların, ekonominin devresel hareketleri ile aynı yönde hareket etmesi beklenmektedir.

Bu yeni yaklaşımla hem bir ülkenin sermaye piyasasında aktif olarak yer alan kuruluşlarının risk ağırlıklarını belirleyecek bir nota sahip olmaları, aynı paralelde bu kuruluşları içinde barındıran ülkelerin ve ülke hazinelerinin yine aynı şekilde risk ağırlık notunun verilmesinde derecelendirme kuruluşları tarafından bir anlamda veri olarak kabul

edilecek ve buna göre ülke kredi notları belirlenecektir. Bu derinlemesine yapılan derecelendirme ile olası krizlerin daha çabuk öngörülebilmesi sağlanmış olacak ve gerekli tedbirler alınabilecektir.

Şu an halen uygulamada olan Basel – I uzlaşısı, bu öngörülerin yapılmasında yeterli değildi. Aksine bir ülkede daha önceden öngörülemez olarak meydana gelen krizin yarattığı tahribata yine bu kriz nedeniyle derecelendirme kuruluşları tarafından düşürülen kredi notları zaten var olan krizin iyice derinleşmesine neden oluyordu.

Basel – II ile bu soruna çözüm getirilmek istenmiştir.

3.2 Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ'ler) Üzerinde Etkisi

Yeni Sermaye Uzlaşısında kredi riskinin hesaplanmasında getirilen yeniliklerin KOBİ'lere gidecek fonun miktarını ve fiyatı olumsuz etkileyeceği yönünde kaygılar bulunmaktadır.

- Basel – II'de satış cirosu 50 milyon Euro'nun – 87.500.000. YTL - altında olan şirketler KOBİ olarak tanımlanmaktadır.
- Kredi riskinin hesaplanmasında, KOBİ'ler toplam satış cirolarına ve kullandıkları kredi büyüklüklerine göre sınıflandırılmaktadır.
- Bir bankadan kullandığı nakdi ve gayri nakdi kredi toplamı 1 milyon Euro'nun üzerinde olan KOBİ'ler kurumsal kredi kategorisinde yer almaktadır.
- Kullandığı kredi miktarı 1 milyon Euro'nun altında olmasına rağmen satış cirosu 50 milyon Euro'nun üzerinde olan şirketler ise yine kurumsal krediler altında sınıflandırılmaktadır.
- Satış cirosunun 50 milyon ve kullanılan kredinin 1 milyon Euro'nun altında olması halinde ise ilgili kredi perakende sınıfına girmektedir.
- Standart yaklaşımda perakende kredilere %75 risk ağırlığı verilmektedir.
- Kurumsal krediler sınıflamasına giren KOBİ'lerin kullandıkları krediler için ise dış derecelendirme şirketlerince verilecek not, banka tarafından dikkate alınacak ve risk ağırlığı buna göre belirlenecektir.
- Derecelendirilmemiş KOBİ'ler ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.

Dolayısıyla;

- KOBİ'lere açılacak kredilerin BASEL – II'den ne şekilde etkileneceğini, banka tarafından kullanılacak yaklaşıma, KOBİ'lerin satış büyüklüğüne, kullanılacak kredinin tutarına ve teminatların kalitesine göre değişmektedir.

Bu çerçevede KOBİ'lerin ;

- Kurumsal yönetim ilkelerine önem vermeleri,
- Bilanço yapılarını daha şeffaf ve muhasebe standartlarına uyumlu hale getirmeleri,
- Güçlü mali göstergeler oluşturmaya çalışarak iyi bir derecelendirme notuna sahip olmaları,

Önümüzdeki dönemdeki KOBİ'lerin krediye erişim imkanlarının belirleyicileri olacaktır.

3.3 Derecelendirme Kuruluşlarına Verilen Önemin Yaratacağı Olumsuzlar

- Standart yaklaşımda B-'nin altında derecelendirilmiş bir firmanın risk ağırlığı %150 iken, derecelendirilmemiş bir firmaya %100 ağırlık verilmesinin, riskli olduklarını düşünen firmaların not almaktan kaçınmalarına neden olabileceği düşünülmektedir.
- Derecelendirme kuruluşlarının firmalara notlarını kamuya bilgi sunmadan bildirmesi şeklinde uygulamaların riskli firmaları not almaya teşvik edebileceği düşünülmektedir.
- Derecelendirme kuruluşlarının şirketler tarafından not almak için artması muhtemel talebi kendilerine çekmek için "iyi" not vermek için gerçekteki derecelendirme notlarını abartmaları gibi uygulamalarla güvenilirliği sarsmaları ve bir derecelendirme kuruluşu enflasyonu yaşanması olasılığı ile birlikte bu ciddi uygulamanın sulandırılabilceği kaygılar arasındadır.

3.4 OECD "Klüp Kuralının" Kaldırılması

OECD Klüp Kuralının kaldırılması Türkiye'nin aleyhine bir durumdur. Uygulanması ülkemiz açısından büyük dezavantajlar getirecek olan Basel- II, OECD üyesi olarak sahip olduğu avantajıda kaybetmiş olacaktır.

3.5 Müşteri Piyasasının Bölünmesinin Belirgenleşmesi

- Basel – II'yi uygulayan bankalar daha kaliteli müşterilerle çalışmak isteyecekler, çünkü daha az sermaye karşılığı ayıracaklar, müşteri firma ise kredi notu sayesinde daha düşük oranlarla kredi kullanabilecektir.
- Kredi notu alamamış firmalar halen eski sistemi kullanan bankalarla çalışmak durumunda kalacaklar. Sonuçta hem banka hem de müşteri firma daha fazla maliyete maruz kalacaktır.

3.6 Banka Ve Resmi Otoritelere Getireceği Maliyetler

Yeni Basel – II uzlaşısına geçişte katlanılması gereken maliyet kalemleri şunlardır.

- Bilgi teknolojilerine ilişkin donanım alımları
- İlgili personelin istihdamı
- İlgili personelin eğitimi

Avustralya'da ileri düzey yaklaşımların uygulanabilmesi için banka başına ortalama olarak 50 ila 100 milyon Avustralya Doları – 50 ila 100 milyon YTL – olması beklenmektedir.

3.7 Basel – II'nin Gelişmekte Olan Ükelere Verilen Uluslararası Borçlar Üzerine Olan Etkileri

Fiyat Etkisi: Düşük derecelendirme notuna sahip olan borçlular için bankaların daha fazla sermaye ayırması gerektiğinden, söz konusu boçluların mevcut duruma göre daha yüksek faiz oranıyla karşılaşmaları muhtemeldir.

Yani gelişmekte olan ülkelerin kullanabilecekleri fonların faizlerinin yükselmesi beklenmektedir.

Yapısal etki: Uluslararası bankaların alacaklarını yüksek dereceye sahip ülkelerde yoğunlaştırması beklenmektedir. Böylece bu ülkelerde yüksek kredi notuna sahip olan müşterilere sunulan kredi arzının artacağı beklenmektedir.

Miktar etkisi: Basel – II'nin düşük dereceli müşterilere sunulan kredi arzını düşürmesi beklenmektedir.

4. Sonuç

Sonuç olarak Basel - II, ülkemizde AB'ye uyum yönünden ve dünyaya entegre olabilme açısından uygulanması zorunlu görülen bir standartlar bütünüdür. Basel – II ile, dünya üzerinde bulunan ülkelerin ve bu ülkelerin sermaye piyasalarından yararlanan veya bu piyasanın aktörleri olan bütün kurum ve kuruluşları söz konusu komite tarafından belirlenen standartlara uyum sağlaması için ulaşılmaması gereken bir hedef olarak ortaya konmuştur.

Basel – II ile ulaşılmak istenen amacı ise şöyle özetleyebiliriz; ulusal veya uluslar arası anlamda dünya üzerinde meydana gelen tüm sermaye hareketlerinin belirli kurallar çerçevesinde gerçekleşmesini amaçlanırken söz konusu sermaye hareketlerinin oluşumunun olabildiğince bilinir ve şeffaf olması hedeflenmiştir.

Diğer taraftan Basel – II, ekonomik konjonktür ölçüm işlevini de görecektir. Yani kredi kullanmak isteyen tüm ülke, kurum ve kuruluşların bu sistemle sahip olacakları notlar ekonomide meydana gelecek değişimlere ve öngörülere göre şekillenecektir. Öyle ki Basel – II bu ölçümü derinlemesine gerçekleştirebilecek özelliklere sahiptir.

Çünkü bir ülke içindeki kurum ve kuruluşların kredi notları buldukları ülkenin içinde bulunduğu ekonomik duruma göre olacaktır. Yani, bir ülkedeki kredi kullanıcılarının kredi notları ne kadar yüksek ve belirlenen risk ağırlıkları o kadar düşükse o ülkenin ekonomisi o denli iyi demektir. Bahsedilen bu kredi kullanıcıları bir anlamda içinde faaliyet gösterdikleri ülkenin uluslararası alanda ki karnesini belirleyecektir. Bu durumu birbiriyle bağlantılı olan ve etkisinin sistem içinde bulunan bütün faktörleri etkileyen bir dögüsel sistem olarak düşünebiliriz.

